

Mieć czy być? Oto jest pytanie!

Avere o essere? Ecco la domanda!

Lezione 3, Tema: Avere o essere? Ecco la domanda!

Lekcja 3, Temat: Mieć czy być? Oto jest pytanie!

Ciao!

To już nasze trzecie spotkanie! Bardzo się na nie cieszę, a Ty? Dzisiaj dowiesz się jak opisać Twojego przyjaciela. Żeby móc to zrobić, będziesz musiał nauczyć się najpierw dwóch podstawowych czasowników. Dowiesz się też, jak wyglądają poszczególne rodzaje i liczby rzeczowników.

Zanim jednak zaczniemy, powtórz sobie materiał z poprzedniej lekcji. Przetłumacz na głos poniższe zwroty:

1. Do widzenia!
2. Dzień dobry Panie Rossi!
3. Dobry wieczór!
4. Dobranoc!

Nie miałeś problemu? To świetnie! Zaczniemy więc lekcję.

Dzisiaj nietypowo zaczniemy od gramatyki. Przedstawię Ci teraz dwa czasowniki, które podobnie jak w przewrotnym pytaniu z tematu lekcji, mają ogromne znaczenie w języku włoskim. Chodzi o czasowniki "essere" - "być" i "avere" - "mieć".

essere

być

avere

mieć

Pamiętasz zaimki osobowe, które omawialiśmy na poprzedniej lekcji? Będą nam one teraz potrzebne do odmiany tych czasowników przez osoby. Przyjrzyj się na początek odmianie czasownika "essere":

io sono	noi siamo
tu sei	voi siete
lui/lei/Lei è	loro sono

A oto wymowa odmian poszczególnych osób:

sono
jestem

sei
jesteś

è
jest

siamo
jesteśmy

siete
jesteście

sono
są

Zatem "sono" to "jestem", a "io sono" to "ja jestem" itd.

Pamiętaj, że w 3. osobie liczby pojedynczej zawsze trzeba zapisać tę małą kreseczkę, zwaną akcentem graficznym. Bez niej samo "e" oznacza tylko nasze polskie łączniki "i", "oraz" lub "a".

è
jest

e
i/oraz/a

Jak widzisz, w wymowie nie ma zbytnej różnicy, ale w pisowni jest to bardzo ważne!

Przejdźmy zatem do odmiany czasownika "avere". Wygląda ona następująco:

io ho	noi abbiamo
tu hai	voi avete
lui/lei/Lei ha	loro hanno

Jak zapewne pamiętasz z tabelki opisującej wymowę głosek, "h" w języku włoskim jest zawsze nieme. Dlatego poszczególne formy tego czasownika czytamy w ten sposób:

ho
mam

hai
masz

ha
ma

abbiamo
mamy

avete
macie

hanno

mają

Chcę Ci oznajmić, że właśnie zrobiłeś milowy krok w Twojej nauce języka włoskiego. Poznałeś już dwa czasowniki i możesz zacząć budować zdania! :-). Nie wierzysz? Sam zobacz! Dzięki czasownikowi "essere" możesz już praktycznie samodzielnie podać nazwę narodowości zarówno swoją, jak i Twojego kolegi. Będzie to wyglądało np. tak:

"(Io) sono americano" - "(Ja) jestem Amerykaninem".

"Maria è spagnola" - "Maria jest Hiszpanką".

Na razie nie wiesz jednak, jak powiedzieć np. "(Oni) są Niemcami", gdyż rzeczownik "Niemcami" występuje w liczbie mnogiej, a Ty jej przecież jeszcze nie znasz. Dlatego przyszedł czas, aby dowiedzieć się czegoś więcej o rzeczowniku.

W języku włoskim rozróżniamy dwa rodzaje rzeczownika: rodzaj męski - *maschile* oraz rodzaj żeński - *femminile*.

maschile

męski

femminile

żeński

Umówmy się, że od tej pory będziemy posługiwać się skrótami. Czyli jeżeli rzeczownik (lub jakaś inna część mowy) będzie miał rodzaj męski, będę oznaczała go skrótem **m**. Jeżeli natomiast będzie to rodzaj żeński, zastosuję skrót **f**.

Rzeczownik, jak wiele innych części mowy, posiada również liczbę pojedynczą i mnogą. Oznacza to, że odmieniając go w liczbie mnogiej będziemy musieli zmienić jego końcówkę. Pamiętasz, jak zwracałam Ci uwagę na różne końcówki wyrazów oznaczających narodowości? To były właśnie końcówki rzeczowników. Przeanalizujmy zatem to zagadnienie na podstawie znanych Ci już rzeczowników "spagnolo/spagnola" oraz "francese".

Podstawową końcówką męską rzeczownika jest literka "**-o**". Zatem większość rzeczowników

kończących się na tę literę będzie miała rodzaj męski, dlatego "spagnolo" to właśnie "Hiszpan".

Pewnie już się domyślasz, że rzeczowniki rodzaju żeńskiego mają końcówkę "-a", bo "spagnola" to przecież "Hiszpanka". Tak, to prawda, choć oczywiście nie brakuje wyjątków, które pomimo końcówki "-a" mają rodzaj męski, ale tym na razie się nie przejmuj.

Więszym problemem jest ten trzeci przypadek, czyli końcówka "-e". Co ona może oznaczać Twoim zdaniem? Wiele osób w pierwszej chwili sądzi, że jest to rodzaj nijaki. Ale przecież mówiłam, że w języku włoskim występuje tylko rodzaj męski i żeński. Otóż sprawa jest nieco bardziej skomplikowana: rzeczowniki zakończone na literkę "-e" mogą być zarówno rodzaju męskiego, jak i żeńskiego. Nie oznacza to wcale, że zmieniają sobie rodzaj jak im się podoba :-)

Spójrz na poniższe przykłady:

"francese" - "Francuz/Francuzka" (m./f.)

francese

Francuz/Francuzka

"giornale" - "gazeta" (m.)

giornale

gazeta

"chiave" - "klucz" (f.)

chiave

klucz

W pierwszym przypadku mamy do czynienia z rzeczownikiem, który może oznaczać **zarówno** rodzaj męski, jak i żeński. W dwóch pozostałych rzeczownik ma przypisany rodzaj - męski ("giornale") **lub** żeński ("chiave"). Jest to o tyle trudne, że po samej końcówce wcale nie da się stwierdzić, jaki rodzaj posiada dany rzeczownik. Ale nie martw się, do końca kursu będę Cię zawsze o tym informowała, pisząc w nawiasie literkę z odpowiednim skrótem. Rodzaj rzeczownika możesz też sprawdzić w słowniku - tam również znajdziesz literkę oznaczającą skrót rodzaju.

Zajmijmy się teraz liczbą mnogą. Zasady jej tworzenia poznamy na przykładzie rzeczowników "ragazzo" - "chłopak", "ragazza" - "dziewczyna" oraz poznanego już rzeczownika "giornale".

ragazzo

chłopak

ragazza

dziewczyna

Ilustruje je poniższa tabelka:

Singolare**ragazzo**

chłopak

ragazza

dziewczyna

giornale

gazeta

Plurale**ragazzi**

chłopcy

ragazze

dziewczyny

giornali

gazety

Jak widzisz, aby zmienić liczbę rzeczownika, wystarczy zmienić jego końcówkę deklinacyjną, czyli ostatnią literkę. Reszta wyrazu stanowi jego temat i nigdy się nie zmienia. I tak, rzeczownik męski zakończony na "-o" w liczbie mnogiej przybiera końcówkę "-i". W rodzaju żeńskim końcówka "-a" przechodzi w końcówkę "-e", natomiast rzeczownik męski lub żeński z końcówką "-e" również przybiera końcówkę "-i":

-o ----> -i**-a ----> -e****-e ----> -i**

Jak zatem powiemy "Oni są Niemcami"? - "(Loro) sono tedeschi".

(Loro) sono tedeschi.

(Oni) są Niemcami.

W tym miejscu muszę zwrócić Twoją uwagę na jeszcze jedną kwestię. Pamiętaj, że w języku włoskim "rządzi" fonetyka, czyli dostosowujemy pisownię do wymowy, a nie odwrotnie. W powyższym przykładzie zapisaliśmy "tedeschi", żeby zachować twardą wymowę głoski "c" (czyli dźwięk [k]) - jak zapewne pamiętasz ("Zasady wymowy" - Lekcja 2), "sc" przed samogłoskami "i" oraz "e" zmiękcza się do dźwięku [sz]. Dlatego aby tego uniknąć, w wyrazie "tedeschi" między "c" a "i" musimy wstawić literkę "h", która powoduje, że "c" wciąż czytane jest jak [k]. Pamiętaj, że

ten "zabieg kosmetyczny" trzeba będzie wykonywać zawsze, kiedy będziesz zmieniał na "i" lub "e" jakiś wyraz zawierający przed końcową samogłoską głoskę "g", "c" lub "sc". Oto przykłady:

fresco/freschi (m.)

świeży/świeże

lago/laghi (m.)

jezioro/jeziora

amica/amiche (f.)

przyjaciółka/przyjaciółki

Ale już np. słowo "amico" - "przyjaciel" jest wyjątkiem od tej reguły, bowiem zamieniając je na liczbę mnogą nie wstawiamy "h". Wygląda to następująco:

"amico/amici" - "przyjaciel/przyjaciele"

amico/amici (m.)

przyjaciel/przyjaciele

Takich wyjątków jest trochę więcej, ale poznasz je w swoim czasie.

Tymczasem musisz zaznajomić się z jeszcze jedną zasadą, dotyczącą zamiany rzeczowników na liczbę mnogą. Jeżeli jakiś rzeczownik kończy się na dwugłoskę "-io", a końcowe "i" nie jest akcentowane (nie jest wymawiane jako osobna sylaba), jak np. wyraz "orologio" - "zegarek":

orologio (m.)

zegarek

przy zamianie końcówki "-o" na końcówkę liczby mnogiej "-i" uzyskiwalibyśmy podwójne "i". W takich przypadkach po prostu ucinamy jedno "i". Nasz przykład wygląda wtedy następująco: "orologi" - "zegarki" (a nie "orologii"!)

orologi

zegarki

Przykładem rzeczownika kończącego się na "-io" z "i" akcentowanym jest słowo "zio" - wujek:

zio (m.)

wujek

W przypadku takich wyrazów w liczbie mnogiej zachowujemy podwójne "ii":

"zii" - "wujkowie"

zii

wujkowie

Uff! To już chyba wszystkie zasady. Przećwiczmy teraz zamianę różnych rzeczowników i przymiotników na liczbę mnogą. Będą one związane z elementami twarzy człowieka:

occhio/occhi (m.)

oko/oczy

naso/nasi (m.)

nos/nosy

capello/capelli (m.)

włos/włosy

fronte/fronti (f.)

czoło/czoła

Mam nadzieję, że wszystko jest już jasne? Zajmijmy się zatem opisem wyglądu zewnętrznego. Będziesz potrzebował do tego kilku przymiotników. Zacznijmy od wzrostu - osoba, którą opisujemy może być wysoka:

"alto/alta" - "wysoki/wysoka"

alto/alta

wysoki/wysoka

lub niska: "basso/bassa" - "niski/niska".

basso/bassa

niski/niska

Dlatego powiemy, że "Giovanni è alto", a "Giovanna è alta."

Giovanni è alto.

Giovanni jest wysoki.

Giovanna è alta.

Joanna jest wysoka.

Jak widzisz w przypadku przymiotników wystarczy znać rodzaj męski, aby utworzyć od niego rodzaj żeński. W tym celu wystarczy końcówkę "-o" zamienić na końcówkę "-a". Natomiast jeżeli przymiotnik kończy się na literę "-e", ma on taką samą formę dla obu rodzajów. Dlatego "intelligente" oznacza zarówno "inteligentny", jak i "inteligentna".

intelligente

inteligentny/inteligentna

Zamiany na liczbę mnogą dokonuje się na podstawie tych samych zasad, które rządzą rzeczownikiem (-o > -i, -a > -e, -e > -i).

Od tej pory będę więc podawała Ci tylko jedną, męską formę przymiotnika, a Ty sam będziesz w razie potrzeby tworzył jego rodzaj żeński lub liczbę mnogą.

Zatem ktoś gruby jest "grasso", a chudy jest "magro".

grasso

gruby

magro

chudy

Opisywana przez Ciebie osoba może być też ładna lub brzydka. "ładny" to "bello", a "brzydki" to

"brutto".

bello
ładny

brutto
brzydki

Opisując osobę, możemy też podać kolor jej oczu lub włosów. W tym celu wykorzystujemy czasownik "avere". Mówimy (w nawiasach podaję podstawową formę przymiotnika):

"Ha i capelli..." - "Ma włosy..."

Ha i capelli...
Ma włosy...

"corti" - "krótkie" (corto)

corti
krótkie

"lunghi" - "długie" (lungo)

lunghi
długie

"biondi" - "blond" (biondo)

biondi
blond

"neri" - "czarne" (nero)

neri
czarne

"rossi" - "rude" (rosso)

rossi
rude

O oczach zaś powiemy:

"Ha gli occhi..." - "Ma oczy..."

Ha gli occhi...
ma oczy...

"celesti" - "niebieskie" (celeste)

celesti
niebieskie

"verdi" - "zielone" (verde)

verdi
zielone

"castani" - "piwne" (castano)

castani
piwne

"neri" - "czarne" (nero)

neri
czarne

"grigi" - "szare" (grigio)

grigi - szare

Opiszę Ci teraz moją przyjaciółkę Sylwię. Następnie Ty postaraj się opisać jakiegoś swojego bliskiego znajomego.

Silvia è bassa e magra. Ha i capelli corti e neri. Ha gli occhi grigi. È bella!

Teraz Twoja kolej!

Na koniec powtórzmy trochę wiadomości z tej lekcji. Przetłumacz na włoski następujące zdania:

1. My mamy czarne włosy.
2. Oni są brzydki.
3. Ty masz zielone oczy.
4. Wy jesteście Chińczykami.
5. On jest ładny.
6. Anna jest chuda.
7. My jesteśmy wysocy.

I to już koniec dzisiejszej lekcji. Przypominam Ci o przerobieniu ćwiczeń dołączonych do tej lekcji w zakładce "Ćwiczenia". W wolnej chwili, np. kiedy stoisz na przystanku i czekasz na autobus, staraj się układać sobie proste zdania, a zobaczysz, że już niedługo będziesz to robił z wielką łatwością.

Ci vediamo!

Ania

Ściąga

Części ciała

occhio (m.)	oko
naso (m.)	nos
capello (m.)	włos
fronte (f.)	czoło

Przymiotniki pomocne przy opisie człowieka

alto	wysoki
basso	niski
intelligente	inteligentny
grasso	gruby
magro	chudy
bello	ładny
brutto	brzydki
capelli:	włosy:
corto	krótki
lungo	długi
biondo	blond
nero	czarny
rosso	rudy/czerwony
occhi:	oczy:

celeste	niebieski/błękitny
verde	zielony
castano	piwny
grigio	szary

Inne

maschile	męski
femminile	żeński
giornale (m.)	gazeta
chiave (f.)	klucz
ragazzo (m.)	chłopak
ragazza (f.)	dziewczyna
amico (m.)	przyjaciel
amica (f.)	przyjaciółka
fresco (m.)	świeży
lago (m.)	jezioro
orologio (m.)	zegar
zio (m.)	wuj

Liczba mnoga rzeczownika i przymiotnika

Singolare

ragazzo

ragazza

chłopak

dziewczyna

Plurale

ragazzi

ragazze

chłopcy

dziewczyny

giornale

gazeta

giornali

gazety

Odmiana czasownika ESSERE

io **sono**
tu **sei**
lui/lei/Lei **è**

noi **siamo**
voi **siete**
loro **sono**

Odmiana czasownika AVERE

io **ho**
tu **hai**
lui/lei/Lei **ha**

noi **abbiamo**
voi **avete**
loro **hanno**